

บทที่ ๑

การจํากัดการ ของกระทรวงสาธารณสุขและองค์การ เกสัชกรรม เปรียบเทียบ

ยารักษาโรคเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน แม้ประเทศไทยจะมีทรัพยากรธรรมชาติและสมุนไพรหลายชนิดที่สามารถจะใช้ผลิตเป็นยารักษาโรคได้ แต่การค้นคว้าเกี่ยวกับสมุนไพร การทดลองผลิตยาจากสมุนไพร และเคมีภัณฑ์อื่น และอุตสาหกรรมการผลิตยา ยังมิได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างกว้างขวางเช่นในปัจจุบัน ฉะนั้น การสั่งซื้อยาจากต่างประเทศจึงเป็นของจำเป็น และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี^๑ ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ กรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงเศรษฐกิจ จึงได้พิจารณาจัดตั้งโรงงานเภสัชกรรมขึ้น เพื่อผลิตยาขึ้นใช้ใน ประเทศ ซึ่งนอกจากจะเป็นการริเริ่มและส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตยาในประเทศแล้ว ยังเป็นการป้องกันมิให้เงินตราของประเทศรั่วไหลอีกด้วย และขณะเดียวกันก็นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับวงการแพทย์ไทย กล่าวคือ จะได้มียาสำรองไว้ใช้สำหรับประชาชนในประเทศ ยามเกิดภาวะคับขัน เมื่อตั้งโรงงานเสร็จแล้วก็ได้ดำเนินการผลิตยาจำพวกทิงเจอร์ ยาสะกัก ยาเม็ดและยาน้ำบางชนิด ต่อมาได้โอนการทำยาสะกักวิตามินบีกับการทำยาน้ำมันกระเบา จากกองอุตสาหกรรมเคมี มาจัดทำที่โรงงานเภสัชกรรมควย

---

^๑ เชาวน์ เรียงสุวรรณ, การจํากัดการรัฐวิสาหกิจ (พระนคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การซื้อและการขายแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๓๐๑.

เนื่องจากโรงงานเภสัชกรรมมีลักษณะงานแตกต่างกับหน่วยราชการอื่น
 ในสังกัดเดียวกัน ทางราชการจึงแยกโรงงานเภสัชกรรมออกเป็นอีกกองการหนึ่ง
 ต่างหากจากกรมวิทยาศาสตร์ โดยให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ
 ซึ่งมีอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ เป็นประธาน เมื่อมีการจัดตั้งกระทรวงสาธารณสุขขึ้น
 ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ โรงงานเภสัชกรรมไคโอเนมาสังกัดอยู่ในกองเภสัชกรรม
 กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ต่อมาพระราชกฤษฎีกาจัดการ
 ระเบียบราชการ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้แยกโรงงานเภสัชกรรม
 ออกจากกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ พร้อมทั้งปรับปรุงให้โรงงานอยู่ในความควบคุม
 ของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีคณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรี เป็นผู้แต่งตั้ง ทำหน้าที่
 ควบคุมการดำเนินงานของโรงงาน

โรงงานเภสัชกรรมได้รับการพัฒนามาตลอดเวลา ทั้งในด้านการบริหาร
 การปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน การ
 จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของโรงงานนั้น ให้จำหน่ายผ่านกองโอสถศาลา ซึ่งเป็นตัวแทน
 จำหน่ายให้แก่เอกชนและหน่วยราชการ เป็นคลังเวชภัณฑ์ ตลอดจนเป็นสถาน
 ควบคุมราคาขายของกระทรวงสาธารณสุข ต่อมากระทรวงสาธารณสุข ได้พิจารณา
 รวมกองโอสถศาลาและโรงงานเภสัชกรรมเข้าด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประสาน
 งานระหว่างโรงงานผู้ผลิตกับผู้จำหน่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และ
 เพื่อลดต้นทุนในการผลิต โดยจัดตั้งเป็นองค์การเภสัชกรรม ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการ
 การผลิตและจำหน่ายยาและเวชภัณฑ์ ในรูปรัฐวิสาหกิจและมีฐานะเป็นนิติบุคคล^๑
 อยู่ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๒.

ตอนที่ ๑ การจัดการของกระทรวงสาธารณสุข

๑. ประวัติกระทรวงสาธารณสุข

ก. การจัดตั้ง

กิจการของกระทรวงสาธารณสุข ได้รับการปรับปรุงและพัฒนา มาจากกรมพยาบาล ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นภายใต้การบังคับบัญชาของราชเลขาธิการ ใน พระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ ในระยะแรก กรมพยาบาลมีหน้าที่ควบคุมและจัดกิจการศิริราชพยาบาลและโรงพยาบาลอื่น ควบคุม การศึกษาวิชาแพทย์และดำเนินการปลูกฝีให้แก่ประชาชน ต่อมากรมพยาบาลได้ย้าย ไปรวมกับกิจการของกรมอื่น ซึ่งได้รับการปรับปรุงขึ้นเป็นกรมธรรมการ พอถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๔ กรมพยาบาลก็ถูกยุบโดยแยกกิจการต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ไปสังกัดกรมอื่น ตามความเหมาะสม แต่ส่วนใหญ่คงสังกัดอยู่ในกรมธรรมการและกรมมหาดไทย ต่อมา กรมมหาดไทยได้ขอพระบรมราชานุญาต จัดตั้งกรมพยาบาลขึ้นอีกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ในปี ๒๔๕๕ กรมพยาบาลได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมประชาภิบาล และเปลี่ยนเป็น "กรม สาธารณสุข" เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๖๑ พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวงกรม พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้สถาปนากรมสาธารณสุขขึ้นเป็น "กระทรวงการสาธารณสุข" เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๔๕ และเปลี่ยนเป็น "กระทรวงสาธารณสุข" ตามพระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๔๔๕^๑

ข. อำนาจหน้าที่

กระทรวงสาธารณสุขมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่

๑. ส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน

^๑ เขวง เรียงสุวรรณ, การจัดส่วนราชการ ๒๕๑๒ (พระนคร : โรงพิมพ์ สหกรณ์ขายส่งแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๒), หน้า ๓๕๕ - ๓๕๖.

๒. กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล เวชภัณฑ์ และยา
รักษาโรค

๓. จัดให้มีโรงพยาบาลของรัฐควบคุมสถานพยาบาล การจำหน่าย
เวชภัณฑ์ และการประกอบโรคศิลปะ

๔. จัดทำทะเบียนและสถิติพยากรณ์สุขภาพ แนะนำส่งเสริมความรู้
ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องสุขศึกษา การอนามัยและการอยู่ดีกินดี ดำเนินการ
เกี่ยวกับการป้องกัน ควบคุมปราบปราม และกำจัดโรค ระบาดและโรคติดต่ออันเป็นภัย
ต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชน

๕. ตรวจวิเคราะห์อาหาร ยา และเครื่องใช้ต่าง ๆ ค้นคว้าวิจัย
เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การแพทย์ จัดทำวัคซีนและเซรุ่ม ยา และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ

อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ กำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่สำคัญ
๔ ประการ คือ

๑. เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจน
อยู่ในสังคมด้วยความสุข

๒. เพื่อให้ประชาชนปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อันอาจทำให้ทุพ
ยาก และทำให้เกิดการสูญเสียแรงงาน หรือความพิการแก่ร่างกาย (ด้วยการป้องกัน
โรค การวินิจฉัยโรคแต่แรก เพื่อการรักษาพยาบาลที่ทันที่ทั้งที่ เป็นต้น)

๓. เพื่อให้ประชาชนมีอายุยืนนาน ไม่เสียชีวิตก่อนถึงวัยอันสมควร

๔. เพื่ออารักขาสวัสดิภาพของประชาชนให้พ้นจากอุบัติเหตุร้ายต่าง ๆ
(สัยะเกิดจากสิ่งแวดล้อม เป็นพิษ จากอาหาร หรือยาเป็นพิษ ฯลฯ)

---

๑ จิตต์ เหมะจุฑา "การแบ่งส่วนราชการ กระทรวงสาธารณสุขและหน้าที่
รับผิดชอบ," การบริหารงานสาธารณสุขส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๑๓ รายงานการสัมมนา
นายแพทย์ใหญ่จังหวัด, ๗ - ๘ (ตุลาคม ๒๕๑๓) : ๑๓ - ๑๔.

๒. การบริหารงานของกระทรวงสาธารณสุข^๑

การบริหารงานของกระทรวงสาธารณสุข มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้บังคับบัญชาราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกระทรวง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคนปัจจุบัน คือ นายแพทย์บุญชู สมมาตติน

ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในกระทรวง คอยกำกับเร่งรัดและติดตามผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกระทรวง และเป็นผู้บังคับบัญชาราชการในกระทรวง รองจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง คือ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งคนปัจจุบันคือ นายแพทย์ประภอบ คุ้มจินดา

๓. การแบ่งส่วนบริหารงานของกระทรวงสาธารณสุข

เพื่อให้การปฏิบัติงานของกระทรวงสาธารณสุข เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงได้แบ่งส่วนราชการของกระทรวงสาธารณสุขออกเป็นกรมต่าง ๆ ดังนี้^๒

- ก. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี
- ข. สำนักงานปลัดกระทรวง
- ค. กรมการแพทย์
- ง. กรมอนามัย
- จ. กรมควบคุมโรคติดต่อ
- ฉ. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
- ช. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

^๑ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๘ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๑๘ ข้อ ๒๑.

^๒ ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่มที่ ๘๓ ตอนที่ ๑๕๘, (วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๑๗), หน้า ๘๑.

ก. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. งานประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับสื่อมวลชน ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและถูกต้องตามนโยบาย และเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานของรัฐมนตรีและรัฐบาล
๒. สดักจับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องงานสาธารณสุข เพื่อกำหนดเป็นนโยบายและการสนองตอบ
๓. ส่งเสริมและดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ของรัฐมนตรี กับหน่วยงานภายในกระทรวงและนอกกระทรวง
๔. การตอบกระทู้ของสมาชิกสภาผู้แทน
๕. ติดต่อขอรับความช่วยเหลือหรือพิจารณาการรับข้อเสนองานของรัฐบาล หรือองค์การต่างประเทศในระยะเริ่มแรก
๖. ศึกษานโยบายของรัฐบาลและกลั่นกรอง เสนอรัฐมนตรี เพื่อทราบและก่อให้เกิดการสอดคล้อง
๗. ติดตามการบริหารงานของกระทรวงให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล
๘. พิจารณาประเด็นสำคัญในแง่ทางการเมืองของงานในกระทรวง เสนอรัฐมนตรีพิจารณา
๙. ลดความขัดแย้งของฝ่ายบริหารและฝ่ายการเมือง โดยถือผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก
๑๐. จัดเตรียมร่างคำขวัญและจดหมาย ตลอดจนสุนทรพจน์ให้แก่รัฐมนตรีตามวาระและโอกาส

จิตต์ เหมะจุฑา, การแบ่งส่วนราชการ กระทรวงสาธารณสุขและหน้าที่รับผิดชอบ, หน้า ๑๘ - ๕๘.

๑๑. การกลั่นกรองสรุปย่อเรื่องที่จะนำเสนอรัฐมนตรี เพื่อเตรียมการประชุมหรือประกอบการหารือ

๑๒. การทำความเข้าใจกติกานักหมายที่เกี่ยวข้องกับรัฐมนตรี

ข. สำนักงานปลัดกระทรวง

สำนักงานปลัดกระทรวง มีหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการของกระทรวงให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ประสานงานระหว่างส่วนราชการในสังกัด ควบคุมการประกอบโรคศิลปะและสถานพยาบาล และติดต่อประสานงานกับกระทรวงทบวงกรมอื่น ควบคุมการขายอาหาร ยาและเครื่องสำอาง รวบรวมจัดทำสถิติพยากรณ์ชีพ ตลอดจนติดต่อประสานงานกับองค์การและสถาบันในต่างประเทศ ในด้านการแพทย์และการสาธารณสุข กำเนินการและวางมาตรการต่าง ๆ เพื่อกำจัดและควบคุมโรคมาเลเรีย วัณโรคและโรคเท้าช้าง จัดทำแผนงานสาธารณสุข สนับสนุนควบคุมและประเมินผลงานของหน่วยงานและโครงการสาธารณสุขต่าง ๆ รวมทั้งรับผิดชอบการบริหารและจัดการในเรื่องการให้บริการสาธารณสุขในราชการส่วนภูมิภาค แบ่งการบริหารออกเป็นฝ่ายและกองต่าง ๆ ดังนี้

๑) ฝ่ายบริหาร

มีรองปลัดกระทรวงฝ่ายบริหาร เป็นหัวหน้า มีหน้าที่เกี่ยวกับการรวบรวมปัญหาความต้องการและรับนโยบายมาพิจารณาดำเนินการ กำหนดและปรับปรุงงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารบุคคล การคลัง การประกอบโรคศิลปะ การช่วยเหลือจากต่างประเทศ ค่าเนินการสำรวจ วางผัง ออกแบบ ประมาณราคา ควบคุม ตรวจสอบและรับรองแบบแปลนก่อนการก่อสร้าง จัดซ่อมบำรุงรักษายานพาหนะ ครุภัณฑ์ เครื่องใช้ทางการแพทย์ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับและงานธุรการต่าง ๆ

เพื่อทำให้งานที่มีลักษณะช่วยเหลือสนับสนุนหน่วยงานอื่น งานนี้ให้การปรึกษางานการควบคุมบางอย่าง เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงแบ่งงานออกเป็นกองต่าง ๆ ดังนี้

ราชการส่วนกลาง ประกอบด้วย

๑. กองกลาง
๒. กองคลัง
๓. กองการเจ้าหน้าที่
๔. กองการประกอบโรคศิลปะ
๕. กองการสาธารณสุขต่างประเทศ
๖. กองช่างบำรุง
๗. กองนิติการ
๘. กองแบบแผน

๒) ฝ่ายอำนวยการ

มีรองปลัดกระทรวงฝ่ายอำนวยการ เป็นหัวหน้า มีหน้าที่เกี่ยวกับการรวบรวมและประสานแผนงานสาธารณสุขในส่วนภูมิภาค โดยรับนโยบายมาพิจารณาจัดสรรทรัพยากรและรับข้อเสนอ มาตรการแผน จากกรมและจากจังหวัดต่าง ๆ มาพิจารณา กำหนดประชุมหารือ เพื่อมอบหมายให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดใช้เป็นแนวทาง หรือส่วนของแผนงานที่จะถือปฏิบัติ ดำเนินการ กำหนดมาตรฐานของหน่วยงานในส่วนภูมิภาค กำหนดมาตรฐานการศึกษา อบรมบุคลากร ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้ผลิตขึ้นเอง ดำเนินการควบคุมและปรับปรุงหลักสูตร ติดตามประเมินผลเกี่ยวกับการผลิตบุคลากร ให้การศึกษากอปรวม เพื่อฟื้นฟูความรู้และสมรรถภาพของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดการบริหารงานสาธารณสุขที่คล่องตัวในส่วนภูมิภาค ตามนโยบายการมอบอำนาจไปยังภูมิภาคของกระทรวง มีส่วนราชการระดับกองดังนี้

๑. กองงานวิทยาลัยพยาบาล
๒. กองฝึกอบรม
๓. กองโรงพยาบาลภูมิภาค
๔. กองสาธารณสุขภูมิภาค
๕. กองสุขศึกษา

๓) ฝ่ายวางแผนติดตามผล

มีรองปลัดกระทรวงฝ่ายวางแผนติดตามผล เป็นหัวหน้า มีหน้าที่ เกี่ยวกับการประมวลและประเมินปัญหาความต้องการ ทั้งทางด้านการบริหาร ผลการปฏิบัติงาน และวิชาการ สาธารณสุข ศึกษาพฤติกรรม รอมอนามัยของประชาชน เพื่อนำมาใช้ในการวางแผน หรือกำหนดนโยบายแล้วแต่กรณี ประมวลข้อเสนอเพื่อจัดทำนโยบาย กำหนดแผนงาน สาธารณสุขแห่งชาติให้สอดคล้องกัน นโยบายและจัดผลงานที่ประเมินได้ ประสานงาน กับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องระหว่างแผนสาธารณสุขระดับ ชาติ กับแผนปฏิบัติการ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ติดตามผลการปฏิบัติราชการ ทั้ง ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน รวมทั้งแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติราชการ เสนอแนะหลักเกณฑ์เพื่อประกอบการตัดสินใจในการจัดสรร การใช้งบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ ฝ่ายนี้ประกอบด้วย

๑. กองการพยาบาล
๒. กองแผนงานสาธารณสุข
๓. กองระบาดวิทยา
๔. กองสถิติสาธารณสุข
๕. ศูนย์วิจัยราชการ

ราชการส่วนภูมิภาค

การแบ่งส่วนราชการสาธารณสุขส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น

๑. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เป็นส่วนราชการบริหาร ซึ่งเป็นตัวแทน ของกระทรวงสาธารณสุขในระดับจังหวัด มีนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเป็นหัวหน้า ส่วนราชการ มีสายงานขึ้นตรงต่อจังหวัด และมีหน้าที่ดังนี้

๑. เป็นหน่วยงานที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัดทางด้านการบริหารงาน สาธารณสุขทุกประเภทภายในจังหวัด

๒. ควบคุมการบริหารงานสาธารณสุขส่วนจังหวัด ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ประสานงานระหว่างส่วนราชการในสังกัด และกับส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง

๓. จัดทำแผนงานและโครงการสาธารณสุขของจังหวัด ตลอดจนนิเทศติดตามและประเมินผลงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด

๔. งานอื่น ๆ ที่กระทรวงสาธารณสุขหรือจังหวัดได้มอบหมายให้

๒. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ เป็นส่วนราชการบริหาร ซึ่งเป็นตัวแทนของกระทรวงสาธารณสุขในระดับอำเภอ มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ควบคุมการปฏิบัติงานของสถานอนามัย และสำนักงานควบคุมโรค และประสานกิจการสาธารณสุขภายในอำเภอ มีสาธารณสุขอำเภอเป็นหัวหน้าและมีสายงานขึ้นตรงต่ออำเภอ มีหน้าที่ดังนี้

๑. เป็นหน่วยงานที่ปรึกษาของนายอำเภอ ทางด้านการบริหารงานสาธารณสุขทุกประเภทภายในอำเภอ

๒. ควบคุมการบริหารงานสาธารณสุขในส่วนอำเภอ ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ประสานงานระหว่างส่วนราชการในสังกัด และกับส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง

๓. จัดทำแผนงานและโครงการสาธารณสุขของอำเภอ ตลอดจนนิเทศติดตาม และประเมินผลงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในอำเภอ

๔. งานอื่น ๆ ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำเภอได้มอบหมายให้

ค. กรมการแพทย์

มีหน้าที่ในการให้การรักษาพยาบาลโดยทั่วไป และเฉพาะโรคทั้งฝ่ายกายและฝ่ายจิต ค้นคว้าวิจัยและพัฒนาเทคนิคในการตรวจวิเคราะห์โรค รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย รับผิดชอบต่อการฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์ ตามสาขางานชำนาญพิเศษเฉพาะโรค ตลอดจนมีหน้าที่ในการสนับสนุนทางด้านวิชาการวางแผนและนิเทศงานแก่หน่วยงานที่มีลักษณะเดียวกันในส่วนภูมิภาค นอกจากนั้นยังมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

ส่วนราชการระดับกองมีดังนี้

๑. สำนักงานเลขานุการ กรม
  ๒. กองคลัง
  ๓. กองการเจ้าหน้าที่
  ๔. กองวิชาการ
  ๕. กองสุขภาพจิต
  ๖. โรงพยาบาลเด็ก
  ๗. โรงพยาบาลชัญญารักษ์
  ๘. โรงพยาบาลสถาบันประสาทวิทยา
  ๙. โรงพยาบาลปัญญาอ่อน
  ๑๐. โรงพยาบาล เลิศสิน
  ๑๑. โรงพยาบาลศรีชัญญา
  ๑๒. โรงพยาบาลสงฆ์
  ๑๓. โรงพยาบาลสมเด็จพระยา
  ๑๔. โรงพยาบาลราชวิถี (โรงพยาบาลหญิง)
  ๑๕. สถาบันพยาธิวิทยา
  ๑๖. สถาบันมะเร็งแห่งชาติ
  ๑๗. สถาบันโรคผิวหนัง
- ง. กรมอนามัย

กรมอนามัย มีหน้าที่ในการส่งเสริมและบำรุงให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์และแข็งแรง ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักทำอาหารที่มีคุณค่ามาบริโภค ให้บริการอนามัยแก่นักเรียน แม่และเด็ก ให้คำปรึกษาแนะนำและดำเนินงานเกี่ยวกับการสาธารณสุขโลก เช่น การประปา การกำจัดน้ำโสโครก การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม และภายในโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังสนับสนุนและร่วมรับผิดชอบในการจัดทำและบริหาร โครงการที่เกี่ยวข้องกับราชการส่วนภูมิภาคอีกด้วย

กรมอนามัยแบ่งส่วนราชการ ออกเป็น

๑. สำนักงานเลขานุการ กรม
๒. กองคลัง
๓. กองการเจ้าหน้าที่
๔. กองทันตสาธารณสุข
๕. กองประชาสัมพันธ์
๖. กองโภชนาการ
๗. กองสุขาภิบาล
๘. กองอนามัยครอบครัว
๙. กองอนามัยโรงเรียน
๑๐. กองอนามัยสิ่งแวดล้อม
๑๑. กองอาชีวอนามัย

จ. กรมควบคุมโรคติดต่อ

กรมควบคุมโรคติดต่อ มีหน้าที่เกี่ยวข้องในด้านการควบคุมโรคติดต่อ โดยศึกษา ค้นคว้า วางมาตรฐานงานทางด้านวิชาที่เกี่ยวกับโรคติดต่อ .อบรมและนิเทศเจ้าหน้าที่ในราชการส่วนภูมิภาค ทางด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สนับสนุนและร่วมรับผิดชอบในเรื่องการวางแผนจัดทำ และการบริหารโครงการที่เกี่ยวข้องของราชการส่วนภูมิภาค ให้บริการตามโครงการชำนาญพิเศษ ของกรมควบคุมโรคติดต่อ รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องและกฎหมายระหว่างประเทศ

กรมควบคุมโรคติดต่อแบ่งส่วนราชการ ออกเป็น

๑. สำนักงานเลขานุการ กรม
๒. กองคลัง
๓. กองการเจ้าหน้าที่

๔. กองกัมโรค
๕. กองมาเลเรีย
๖. กองโรคติดต่อทั่วไป
๗. กองโรคเท้าช้าง
๘. กองโรคเรื้อน
๙. กองวัณโรค
๑๐. โรงพยาบาลบาราคนราครู
๑๑. โรงพยาบาลพระประแดง
๑๒. โรงพยาบาลโรคทรวงอก

ณ. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีหน้าที่

(๑) ทำการวิจัยในสาขาแพทยศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ โดยเฉพาะในค่านโรคติดต่อ จุลชีววิทยา กัญญาวิทยา เภสัชวิทยา เภสัชเคมี สมุนไพร โภชนาการ ชีวเคมีและพิษวิทยา

(๒) ทำการชันสูตรโรคทางห้องปฏิบัติการในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันโรคและการรักษาพยาบาล ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามหลักวิชา จัดตั้งหน่วยชันสูตรทางแพทย์และอนามัยทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

(๓) ทำหน้าที่เป็น National Salmonella and Shigella Center, National Influenza Center และ Aedes Research Unit โดยร่วมมือกับองค์การอนามัยโลก

(๔) ตรวจวิเคราะห์ยารักษาโรคทุกประเภท รวมทั้งสารที่ใช้ประกอบยา ยาเสพติดให้โทษ สารเป็นพิษต่าง ๆ เพื่อควบคุมมาตรฐานและคุณภาพยาให้เป็นไปตามกฎหมาย ทำหน้าที่เป็นศูนย์ฝึกอบรมในด้านการวิเคราะห์ยาของประเทศ

(๕) ควบคุมวิเคราะห์อาหาร เครื่องดื่ม น้ำ พืชทางจุลินทรีย์และทางเคมี เพื่อควบคุมมาตรฐานให้เป็นไปตามกฎหมาย รวมทั้งตรวจวิเคราะห์อาหารบางประเภท ที่ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ

(๖) ควบคุมป้องกันอันตรายจากการแผ่รังสี และอำนวยความสะดวก ป้องกันอันตรายจากการแผ่รังสีให้แก่โรงพยาบาล และสถานพยาบาลทั้งของรัฐบาลและเอกชน

(๗) ผลิตชีววัตถุที่ใช้ป้องกันโรคติดต่อ ทำการวิจัยวิเคราะห์และทดสอบมาตรฐานของชีววัตถุ ทั้งที่ผลิตภายในประเทศและส่งมาจากต่างประเทศ

(๘) ฝึกอบรมพนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อส่งออกไปปฏิบัติตามหน่วยชั้นสูงทางแพทย์และอนามัยจังหวัดต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยงานราชการอื่น ๆ ที่ต้องการ

(๙) ให้คำปรึกษาแนะนำและเสนอแนะในด้านการชั้นสูง วิเคราะห์ และวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ แบ่งส่วนราชการออกเป็น

๑. สำนักงานเลขานุการ กรม
๒. กองกักตุนยาทางแพทย์
๓. กองบริการชั้นสูงสาธารณสุขภูมิภาค
๔. กองป้องกันอันตรายจากรังสี
๕. กองพยาธิวิทยาคลินิก
๖. กองพิษวิทยา
๗. กองวิเคราะห์ยา
๘. กองวิเคราะห์อาหาร
๙. กองวิจัยทางแพทย์
๑๐. สถาบันวิจัยไวรัส

๔. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการผลิต การนำเข้าหรือสั่งเข้ามาในราชอาณาจักร ตลอดจนการจำหน่ายและการโฆษณาซึ่งอาหาร ยา และเครื่องสำอาง เพื่อให้ได้คุณภาพ

และมาตรฐาน นอกจากนั้นยังมีหน้าที่ในการควบคุมยาเสพติดให้โทษ กัญชา พิษ
กระท่อม วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทและวัตถุมีพิษต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้
ในพระราชบัญญัติและกฎกระทรวง

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา แบ่งส่วนราชการระดับกอง ดังนี้

๑. สำนักงานเลขานุการ กรม
๒. กองเผยแพร่และควบคุมการโฆษณา
๓. กองควบคุมเครื่องสำอาง
๔. กองควบคุมยา
๕. กองควบคุมวัตถุเสพติด
๖. กองควบคุมอาหาร
๗. กองวิชาการ
๘. กองสารวัตร

เมื่อได้ศึกษาถึงประวัติและการแบ่งส่วนบริหารงานของกระทรวงสาธารณสุข
แล้ว ควรจะได้ศึกษาถึงประวัติและการแบ่งส่วนบริหารงานขององค์การเภสัชกรรม
เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบ

ตอนที่ ๒ การจัดองค์การขององค์การเภสัชกรรม

๑. ประวัติองค์การเภสัชกรรม

ก. โรงงานเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข

องค์การเภสัชกรรมในระยะแรกที่ตั้งขึ้นนั้น ตั้งขึ้นในนามของ
"โรงงานเภสัชกรรม" โดยได้เริ่มจัดสร้างโรงงานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ และสร้าง
เสร็จเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๘๓ ในขั้นต้น โรงงานเภสัชกรรมได้ผลิตยาจำพวกทิงเจอร์
ยาสะกัด ยาเม็ด และยาฉีดบางชนิด เช่น Tincture of Orange, Extract

of Licorice, Tablets of Lodamin^๑ เป็นต้น ต่อมาได้โอนเอาการทำยาสะกัด
วิตามินบี และการทำยาน้ำมันกระเบา ซึ่งเดิมกองอุตสาหกรรมเคมีทำอยู่ มาจัดทำ
ที่โรงงานเภสัชกรรมค้าย

ต่อมาเนื่องจากทางราชการ เห็นว่า โรงงานเภสัชกรรมมีลักษณะไปในทาง
ธุรกิจ คือ เกี่ยวกับอุตสาหกรรมและการค้า ไม่ควร จะสังกัดอยู่กับกรมวิทยาศาสตร์
ซึ่งงานส่วนใหญ่เป็นงานทางค่านวิชาการ จึงได้แยกโรงงานเภสัชกรรมออกเป็นอีก
องค์การ หนึ่งต่างหากจากกรมวิทยาศาสตร์ มีกรมการคณะหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบและ
อำนวยการ โดยมีอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์เป็นประธาน ดังนั้น โรงงานเภสัชกรรม
จึงได้แยกออกจากกรมวิทยาศาสตร์ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๓

พอถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม
(ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๕ จัดตั้งกระทรวงสาธารณสุขขึ้น และมีพระราชกฤษฎีกาจัด
วางระเบียบราชการ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ในกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. ๒๔๘๕
ให้แบ่งส่วนราชการ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ออกเป็นกองต่าง ๆ และกำหนดให้
โรงงานเภสัชกรรมสังกัดอยู่ในกองเภสัชกรรมของกรมนี้

พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการ กรมวิทยาศาสตร์
การแพทย์ ในกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. ๒๔๘๕ ขึ้นใหม่ และกำหนดให้โรงงาน
เภสัชกรรมพ้นจากสังกัดกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ บริหารงาน
โดยคณะกรรมการ อำนวยการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง และอยู่ภายใต้การดูแลของ
กระทรวงสาธารณสุข ^๑

---

^๑ จิตต์ เหมะจุฑา, เจริญ จิตะสมบัติ และคำรงค์ แก้วไสย, ประวัติและ
การดำเนินงานของ โรงงานเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุขและกองโอสถศาลา
กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ และกำเนิดองค์การ เภสัชกรรม พ.ศ. ๒๕๐๔ (พจนานุกรม :
โรงพิมพ์องค์การ เภสัชกรรม, ๒๕๐๔), หน้า ๑ - ๓.

เมื่อเริ่มตั้งโรงงานเภสัชกรรมขึ้นนั้น ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานไว้ดังนี้^๑

๑. เพื่อส่งเสริมการอุตสาหกรรมภายในประเทศให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น และส่งเสริมการศึกษารวมในทางทำไร่สวนไรศ วัตถุขี้เพิ่มเติมขึ้น

๒. เพื่อเป็นการประหยัดเงินที่จะออกนอกประเทศ ที่ใช้ในการสั่งซื้อยา รักษาและป้องกันโรคจากต่างประเทศให้น้อยลง

๓. ให้ราชการและประชาชนมีياسารองไว้ใช้ภายในประเทศได้เสมอ และเพื่อป้องกันการขาดแคลนยาในยามคับขัน

๔. เป็นผู้นำในการประดิษฐ์กรรมทางเภสัชกรรมให้มีคุณภาพสูง มีมาตรฐาน ตีตามสากลนิยม ในราคาขอมเยาว์ เป็นผลส่งเสริมความปลอดภัยของประชาชน

ต่อมาเมื่อโรงงานเภสัชกรรมได้ดำเนินกิจการมาคัยคี่ มีกิจการกว้างขวาง ยิ่งขึ้น จึงได้เพิ่มวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานไว้ ดังนี้

๑. เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตยารักษาโรคให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น จากการนำวัตถุดิบภายในประเทศและภายนอกประเทศ มาประดิษฐ์เป็นยาในรูปที่เหมาะสม สำหรับใช้ในการป้องกันและรักษาโรค

๒. หาวิธีส่งเสริมการวิจัย เพื่อนำวัตถุดิบภายในประเทศ เช่น แร่ธาตุ สมนุไพธ และชีวะวัตถุอื่น ๆ มาผลิตเป็นยาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อประหยัดเงินตราต่างประเทศที่ต้องจ่ายเพื่อซื้อวัตถุดิบและยาสำเร้จรูปจากต่างประเทศ

๓. แดแพทยาคาราหลวง (ยาสามัญประจำบ้าน) ไปสู่ประชาชนในถิ่นทุรกันการที่ขาดแพทย์ ให้มีโอกาศช่วยตัวเองเมื่อป่วยไข้

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

๔. จัดระดมยาต่าง ๆ สํารองไว้ภายในประเทศให้เพียงพอ เพื่อป้องกัน
หรือบรรเทาการขาดแคลนในยามคับขัน

๕. รักษามาตรฐานของยาให้มีคุณภาพสูงตามสากลนิยม เพื่อส่งเสริมความ
ปลอดภัยของประชาชน และส่งเสริมรัฐบาลให้ทำการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของ
ยา และสารเคมีต่าง ๆ ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๖. ตรีงราคายามีให้มีราคายาในท้องตลาดสูงเกินสมควร

๗. ส่งเสริมและฝึกฝนคนไทย ให้มีความรู้ความชำนาญในด้านการผลิตยา

เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว โรงงานเภสัชกรรม
จึงแบ่งส่วนงานออกเป็นกองต่าง ๆ ดังนี้ คือ

๑. กองอำนวยการ มีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานสารบรรณและธุรการ
ทั่ว ๆ ไปของโรงงาน การสถิติและห้องสมุด การจัดซื้อและจ้างเหมา การวางแผน
ผลิตยา การพิจาราค่าต้นทุน และกำหนดราคายาผลิตภัณฑ์ของโรงงานและเวชภัณฑ์
อื่น ๆ งานช่าง รวมทั้งงานคานส์สวัสดิการด้วย

๒. กองการเงินและบัญชี มีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับ-จ่าย เก็บรักษา
เงิน การทำบัญชีและงบประมาณ การตรวจสอบใบส่งของและหลักฐานการบัญชีต่าง ๆ
รวมทั้งการควบคุมเกี่ยวกับการพัสดุและยานพาหนะ

๓. กองคลังเวชภัณฑ์ มีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับ การรับ การเก็บรักษา
การจ่ายวัตถุดิบ อุปกรณ์การบรรจุ เครื่องมือวิทยาศาสตร์ ยาสำเร็จรูปและเวชภัณฑ์
รวมทั้งการจัดหาสถิติข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการสํารองไว้ให้เพียงพอและเหมาะสม

๔. กองควบคุมคุณภาพและวิจัย มีหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจวิเคราะห์วัตถุดิบ
ที่ใช้ในการผลิตยาและเวชภัณฑ์ ตรวจสอบและควบคุมการบรรจุยาและเวชภัณฑ์ต่าง ๆ

ตรวจวิเคราะห์และเวชภัณฑ์ทั้งในระหว่างทำการผลิต และเมื่อผลิตสำเร็จรูปแล้ว
ก่อนจะนำออกจำหน่าย

๕. กองการผลิต มีหน้าที่ในการผลิตยาและเวชภัณฑ์ต่าง ๆ เว้นแต่ประเภท
ชีววัตถุ รวมทั้งการศึกษาค้นคว้า เพื่อปรับปรุงวิธีการผลิตให้มีคุณภาพดีทันสมัย

๖. กองชีววัตถุ มีหน้าที่เกี่ยวกับการผลิตชีววัตถุประเภทต่าง ๆ รวมทั้ง
การศึกษาค้นคว้า เพื่อปรับปรุงและแก้ไขวิธีการผลิตชีววัตถุให้มีคุณภาพและมาตรฐาน
สูงอยู่เสมอ ตามวิธีการและข้อเสนอขององค์การอนามัยโลก

๗. กองการจำหน่าย มีหน้าที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของโรงงานและ
เวชภัณฑ์อื่น ๆ จัดทำสถิติและประเมินผลงานการจำหน่าย ทำเนิกรการเพื่อส่งเสริม
การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้โตผลดี ตลอดจนเสนอแนะต่อโรงงาน เพื่อการปรับปรุง
ผลิตภัณฑ์ของโรงงานทั้งในค่านาราคาและคุณภาพ ลักษณะและปริมาณที่ควรผลิต

คณะกรรมการ อำนวยการชุดแรกของโรงงานเภสัชกรรม ประกอบด้วย ^๑

๑. ดร. ศวี ลพานุกรม (อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์) ประธานกรรมการ

๒. พระไวฑยวิธีการ (อธิบดีกรมสาธารณสุข) กรรมการ

๓. น.อ. เล็ก สุมิตร ร.น. (ผู้บังคับกองแพทย์ทหารเรือ) กรรมการ

๔. นายประยูร วิญญรัตน์ (หัวหน้ากองในกรมบัญชีกลาง) กรรมการ

๕. ดร. ประจวบ บุณนาค (หัวหน้ากองเภสัชกรรม กรมวิทยาศาสตร์) กรรมการ

๖. ร.ท. จ่านอง ประสมทอง กรรมการและเลขานุการ

๘. กองโอสถศาลา กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ^๒

กองโอสถศาลาได้ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มูลเหตุที่ก่อตั้งนั้นเนื่องมาจากกระทรวงพระคลัง และ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

และกระทรวงสาธารณสุขในสมัยนั้นหรือกันว่า การซื้อยารักษาโรคเพื่อใช้ในราชการ
 ความโรงพยาบาลและกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ นั้น ต้องซื้อจากห้างร้านฝรั่งใน
 กรุงเทพฯ ในราคาแพงมาก จึงควรตั้งโสตศาลาของรัฐบาลขึ้น และสั่งซื้อยาตรง
 จากต่างประเทศ ซึ่งจะได้ยาดีและราคาถูกกว่าซื้อตามร้านในกรุงเทพฯ โดยใน
 ครั้งแรก ก็นำกองโสตศาลาอยู่ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ กระทรวงมหาดไทยได้ขอโอนกองโสตศาลา
 รัฐบาล กองท่าหนองผี (นครปฐม) กองแพทย์ป้องกันโรค และแพทย์ประจำเมือง
 จากกระทรวงสาธารณสุขไปสังกัดอยู่ในกรมพลำกั้ง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๕ กระทรวง
 มหาดไทยได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอ
 พระราชทานพระบรมราชานุญาตตั้ง "กรมพยาบาล" ขึ้น โสตศาลาจึงเป็นแผนกหนึ่ง
 ในกรมพยาบาล

พ.ศ. ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ให้รวมการสาธารณสุขซึ่งแยกย้ายกันอยู่หลายกระทรวง มารวมเป็นส่วน
 ราชการเดียวกัน โดยให้โอนเข้ามารวมกับกรมประชาภิบาลในกระทรวงมหาดไทย
 เปลี่ยนเรียกชื่อว่า "กรมสาธารณสุข" ดังนั้นกองโสตศาลาจึงเป็นกองหนึ่งในกรม
 สาธารณสุข

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ รัฐบาลมีนโยบายที่จะปรับปรุงการสาธารณสุขให้มี
 ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้รวมกิจการแพทย์และสาธารณสุขซึ่งแยกย้ายอยู่ตามกระทรวง
 ทบวงกรมต่าง ๆ (ยกเว้นการแพทย์ของทหาร ตำรวจ กรมรถไฟ) มาตั้งเป็นกระทรวง
 สาธารณสุขขึ้น กองโสตศาลาจึงได้มาสังกัดอยู่ในกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ในชั้นแรก
 นี้ที่ทำการ อยู่ภายในบริเวณกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ยสเส จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๑ จึงได้
 ย้ายมาอยู่ภายในบริเวณโรงงานเภสัชกรรม ถนนพระราม ๖ พญาไท

แต่เดิมนั้น กองโสตศาลาผลิตและจำหน่ายยาทั้งยาแผนโบราณ และยา
 แผนปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ยาคำราหลวงนั่นเอง ต่อมายาแผนโบราณลดความนิยมลง

ในหมู่ผู้ใช้ กองโอสถศาลาจึงผลิตเต๋ยาแผนปัจจุบันอย่างเกี่ยว เมื่อปีโรงงานเภสัชกรรม
เกิดขึ้น กองโอสถศาลาก็เลิกผลิตยา คงทำหน้าที่ในตำแหน่งนายยาแผนปัจจุบัน ทั้งที่
ผลิตจากโรงงานเภสัชกรรมและที่ผลิตจากต่างประเทศ ทำหน้าที่ด้านบริการยาและ
เวชภัณฑ์แก่ สถานีอนามัย สำนักงานผดุงครรภ์ สังกัดกรมอนามัย สังกัดเทศบาล
โรงพยาบาลต่าง ๆ สังกัดกรมการแพทย์ และกรมกองสังกัดกระทรวงอื่น ๆ และในปี
พ.ศ. ๒๕๐๖ ใ้รับงานจำหน่ายยาสำหรับหน่วยราชการ เฉพาะที่มีสำนักงานใน
จังหวัดพระนครและธนบุรีมาปฏิบัติด้วย โดยการจัดหาและ เวชภัณฑ์พร้อมทั้งบรรจุ
จัดส่งให้แก่หน่วยราชการนั้น ๆ ด้วย ๑

ดังนั้น กองโอสถศาลาจึงตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๒

๑. จัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายแก่หน่วยราชการต่าง ๆ
  ๒. เก็บสะสมยาที่จำเป็นทั้งในเวลาปกติ และสำหรับเวลาฉุกเฉิน
  ๓. ควบคุมคุณภาพและราคา
- ค. กำเนิดกองกิจการ เภสัชกรรม

โดยที่การดำเนินการ ผลิตยาและจำหน่ายยา ได้แยกดำเนินการ โดย
โรงงานเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุขกับกองโอสถศาลา กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
กระทรวงสาธารณสุข จึงทำให้ทางโรงงานเภสัชกรรม เกิดอุปสรรคในการดำเนินงาน
ที่สำคัญบางประการ คือ ๓

๑. คน ชาวสะอาดและคณะ, "บทบาทและการบริหารงานขององค์การ
เภสัชกรรม" ใน รัฐวิสาหกิจไทย เกษีนี้ หงสนันท์ บรรณาธิการ (ทม : โรงพิมพ์
คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๑๗), หน้า ๓๐๑.

๒. จิตต์ เหมะจุฑา และคณะ, ประวัติและการดำเนินงานของโรงงาน
เภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข และกองโอสถศาลา กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
และกำเนิดกองกิจการ เภสัชกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘, หน้า ๘๑.

๓. เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘.

๑. โรงงานต้องเสียภาษีการค้าอากรขาเข้า เช่นเดียวกับโรงงานเอกชน
ที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน

๒. อากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบ ไม่เก็บจากอุตสาหกรรมภายในประเทศ
วัตถุดิบต้องเสียอากรขาเข้าสูงกว่ายาสำเร็จรูปที่ผลิตจากวัตถุดิบนั้น ๆ

๓. ผลิตรัตน์ของโรงงานประมาณร้อยละ ๔๕ ต้องจำหน่ายผ่านกองโอสถศาลา
ถ้ากองโอสถศาลาไม่ซื้อของโรงงาน เพราะมียาต่างประเทศที่ใช้แทนกันได้ โรงงาน
ก็จำหน่ายไม่ได้ ถ้าการเงินของกองโอสถศาลาคิดขัด โรงงานก็ดำเนินการไปไม่ได้
นอกจากนั้นโรงงานและกองโอสถศาลาต่างฝ่ายต่างมีผู้บังคับบัญชาของตน การประสาน
งานไม่ดี งานช้าช้อน ล่าช้าทำให้ยาแพงโดยใช่เหตุ เพราะโรงงานต้องคิดกำไร ๒ ต่อ
คือ โรงงานคิดกำไรส่วนหนึ่ง กองโอสถศาลาคิดกำไรอีกส่วนหนึ่ง

๔. การตกแต่งปรับปรุงโรงงานให้ถูกสุขลักษณะ มีอุปกรณ์ทันสมัย มีความ
สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการผลิตยามาตรฐานสากล และจะสามารถสร้างความศรัทธา
ให้แก่ผู้พิชามกิจการ ได้ใช้เวลาอันเล็กน้อย แต่ตามสภาพของโรงงานในขณะนั้นจำเป็นต้อง
ต้องใช้เงินลงทุนมาก

เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ คณะกรรมการอำนวยการ โรงงาน
เภสัชกรรม จึงได้มีมติให้ปรับปรุงโรงงานเภสัชกรรม ทั้งในด้านวิชาการและธุรกิจ
โดยได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงกิจการ คำนับริหาร และวิชาการขึ้น กรรมการ
คณะนี้ได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาปรับปรุงกิจการ คำนับริหาร และวิชาการขึ้น
ดำเนินการ เก็บข้อมูลและหาข้อเท็จจริง ตลอดจนศึกษาสถานการณ์ของ โรงงานเภสัชกรรม
แล้ว พบว่า โรงงานนี้มีเจ้าหนี้สูงกว่าลูกหนี้ การซื้อวัตถุดิบและยาบางอย่างมีต้นทุนสูง
เพราะมีได้สั่งซื้อโดยตรงจากผู้ผลิตในต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการนำข้าราชการ
ประจำวาระ ราชการตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงงาน ทำให้ปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่ จึง
เสนอให้จัดตั้งผู้อำนวยการ โรงงานเภสัชกรรมขึ้น เพื่อทำหน้าที่บริหาร กิจการ ของ
โรงงานให้ดำเนินไปด้วยดี ผู้อำนวยการ โรงงานเภสัชกรรมคนแรก ก็คือ นายแพทย์
จิตต์ เพาะจุฑา ต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ ผู้อำนวยการ โรงงานได้เสนอ

ความเห็นว่าการจะรวมโรงงานเภสัชกรรมกับกองโอสถศาลาเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่งคณะกรรมการฯ ดังกล่าวเห็นชอบด้วย แต่การรวมกันยังมีทางเลือก ๒ ทางคือ เป็นราชการ โดยให้โรงงานไปรวมกับกองโอสถศาลา หรือเป็นรัฐวิสาหกิจ โดยให้กองโอสถศาลาไปรวมกับโรงงาน ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข^๑

ดังนั้น องค์การเภสัชกรรมจึงได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การเภสัชกรรม พ.ศ. ๒๕๐๔ ตามพระราชบัญญัตินี้ให้โอนกิจการทรัพย์สิน สิทธิ หนี้สิน และความรับผิดชอบของกองโอสถศาลา กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์และโรงงานเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข ตลอดจนต้นทุนหมุนเวียน เวชภัณฑ์ของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เงินต้นทุนของโรงงานเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข ให้องค์การเภสัชกรรมมีฐานะเป็นนิติบุคคล^๒ ทั้งนี้ได้ให้เหตุผลในหมายเหตุของพระราชบัญญัติไว้ว่า^๓

"โดยที่การดำเนินการผลิตยาและจำหน่ายยาในปัจจุบัน ใ้แยกดำเนินการโดยโรงงานเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข กับ กองโอสถศาลา กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ทำให้เป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและปฏิบัติงานล่าช้า ฉะนั้น เพื่อเป็นการประหยัดและให้ปฏิบัติงานไ้รวดเร็ว จึงเห็นสมควรที่จะปรับปรุง

^๑ ฌ. ฆาวสะอาค และฌะ, บทบาทและการบริหารงานขององค์การเภสัชกรรม, หน้า ๓๐๑ - ๓๐๒.

^๒ เจริญ โภมลหิรันฌย์, คู่มือปฏิบัติงานสำหรับพนักงานและลูกจ้างองค์การเภสัชกรรม (นครหลวงกรุงเทพรนบุรี : โรงพิมพ์องค์การเภสัชกรรม, ๒๕๑๕), หน้า ๑.

^๓ "พระราชบัญญัติองค์การเภสัชกรรม พ.ศ. ๒๕๐๔," ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่มที่ ๔๓ ตอนที่ ๒๔, (วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๐๔), หมายเหตุ.

กิจการผลิตยาและจำหน่ายยาให้แก่หน่วยราชการ องค์กร เทศบาลและประชาชน
เสียใหม่ โดยรวมโรงงานเภสัชกรรมกับกองโอสถศาลาและจัดตั้งเป็นองค์กร เภสัชกรรม
ขึ้น เพื่อผลิตและจำหน่ายยาในราคาที่ถูกกลง และกว้างขวางยิ่งขึ้น^๑

สำหรับวัตถุประสงค์ขององค์กร เภสัชกรรม มีอยู่ ๕ ประการคือ^๑

๑. ผลิตยาและเวชภัณฑ์
๒. ส่งเสริมให้มีการศึกษาและวิจัยการ ผลิตยาและ เวชภัณฑ์
๓. ส่งเสริมการวิเคราะห์ยาและ เวชภัณฑ์ รวมทั้งวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการ ผลิต
ยาและ เวชภัณฑ์

๔. ซื่อขายแลกเปลี่ยนและให้ชั่งยาและ เวชภัณฑ์

๕. ดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เนื่องกับการ ผลิตยาและ เวชภัณฑ์

นอกจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว องค์กร เภสัชกรรมยังมีนโยบายที่จะ
จำหน่ายยาและ เวชภัณฑ์ โดยเฉพาะยาตำราหลวงซึ่งเป็นยาสามัญประจำบ้าน ให้ถึง
มือประชาชนไม่ว่าในส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคด้วย เพื่อให้ได้ใช้ยาในราคาถูกและ
มีคุณภาพดี^๒

กิจการขององค์กร เภสัชกรรมได้ดำเนินมาด้วยดีเป็นลำดับ มีการขยายงาน
ออกไปทุกด้าน แต่ก็ยังปรากฏว่าขีดความสามารถในการ ผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้อง
การของหน่วยราชการและประชาชนที่มีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในค่านันทน

^๑ เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๖.

^๒ เจริญ โทมลหิรัญย์, คู่มือปฏิบัติงานสำหรับพนักงานและลูกจ้างองค์กร
เภสัชกรรม, หน้า ๒.

เช่น วัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์บางอย่างมีราคาสูงขึ้น ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลก็สูงขึ้น แต่เนื่องจากมีนโยบายที่จะให้หน่วยราชการและประชาชนได้ใช้ยารักษาโรคในราคาถูก ทางองค์การเภสัชกรรมจึงยังคงพยายามรักษาระดับราคาไว้

การบริหารงานขององค์การเภสัชกรรม

ตามมาตรา ๑๘, ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติองค์การเภสัชกรรม พ.ศ. ๒๕๐๘ กำหนดให้คณะกรรมการเป็นผู้แต่งตั้ง "คณะกรรมการองค์การเภสัชกรรม" ขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยประธานกรรมการ คนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่าแปดคน แต่ไม่เกินสิบสี่คน ทั้งนี้รวมถึงผู้อำนวยการ ซึ่งเป็นกรรมการ โดยตำแหน่งด้วย ให้ประธานกรรมการและกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งห้าปี

ประธานกรรมการและกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระ อาจได้รับแต่งตั้งอีกก็ได้

คณะกรรมการองค์การเภสัชกรรม^๑ ปี ๒๕๒๐ ประกอบด้วย

๑. นายประกอบ คุณจินดา ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นประธานกรรมการ
๒. นายนวม เศรษฐจันทร์ รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นกรรมการ
๓. นายนิพนธ์ สุวัทนา อธิบดีกรมการแพทย์ เป็นกรรมการ
๔. นายวิมล โนนานนท์ อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เป็นกรรมการ
๕. นายมนัสวี อุณหันท์ อธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ เป็นกรรมการ
๖. นายสมบุญ วัชโรทัย อธิบดีกรมอนามัย เป็นกรรมการ
๗. นายโกมล เพ็งศรีทอง เป็นกรรมการ
๘. นายเมธี ภมรานนท์ ผู้แทนกระทรวงการคลัง เป็นกรรมการ

^๑สำนักนายกรัฐมนตรี "ประกาศเรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการองค์การเภสัชกรรม" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ), เล่ม ๘๒ ภาค ๑ ตอนที่ ๑๒๑ พ.ศ. ๒๕๑๘, หน้า ๑๓.

๕. นายเสน่ห์ นาคสุสุข ผู้แทนสำนักงบประมาณ เป็นกรรมการ
๑๐. นางสาวอรทิพย์ คันสกุล ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการ
๑๑. นายเจริญ จิตะสมบัติ ผู้อำนวยการ เกษตรกรรม เป็นกรรมการ

อนึ่ง ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ กรรมการ และผู้อำนวยการ
ตามมาตรา ๑๕ กำหนดไว้ว่า จะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยและต้องมีความรู้และความ
ชัดเจนเพียงพอเกี่ยวกับการแพทย์ เกษตรกรรม วิทยาศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์
หรือการบริหารธุรกิจ

ตามมาตรา ๒๖ กำหนดให้ผู้อำนวยการ เป็นผู้บริหาร กิจการ ขององค์การ
เกษตรกรรมให้เป็นไปตามกฎหมาย ขอบบังคับและนโยบายที่คณะกรรมการ กำหนด มี
อำนาจบังคับบัญชาพนักงานทุกตำแหน่งและลูกจ้าง และต้องรับผิดชอบในการจัดการ
และดำเนินงานขององค์การ เกษตรกรรม

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่าการบริหาร ขององค์การ เกษตรกรรม เป็นแบบ
คณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการ เหล่านี้มีหน้าที่รับผิดชอบ บริหาร เกี่ยวกับการวาง
นโยบาย โดยมีผู้อำนวยการ เป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบบริหาร งานประจำให้เป็นไปตาม
นโยบายที่คณะกรรมการ ได้กำหนดไว้

๒. การแบ่งส่วนงานขององค์การ เกษตรกรรม

เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และหน้าที่ องค์การ เกษตรกรรม
จึงได้แบ่งส่วนงานออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

องค์การ เกษตรกรรม คำสั่งที่ ๘/๒๕๒๐ เรื่อง ปรับปรุงส่วนงานของ
องค์การ เกษตรกรรม ลงวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๐.

ก. ฝ่ายบริหาร มีหน้าที่และความรับผิดชอบในกิจการ ด้านบริหาร ของ
องค์การ เกสซ์กรรรม แบ่งส่วนงานออกเป็น ๕ กองคือ

๑) กองกลาง มีหน้าที่เกี่ยวกับงานสารบรรณ และงานธุรการของ
องค์การ ประสานงานระหว่างกองต่าง ๆ กับหน่วยงานภายนอก จัดทำรายงานการ
ประชุม ระเบียบข้อบังคับ คำสั่งและข้อชี้แจงต่าง ๆ ดูแลรักษาสถานที่และทรัพย์สินของ
องค์การ พิจารณาคำเนิการและควบคุมการบริหารงานบุคคล รวมทั้งการสวัสดิการ
และการอนามัย การประชาสัมพันธ์และห้องสมุด

กองกลางแบ่งงานออกเป็น ๕ แผนก คือ แผนกสารบรรณ แผนกการเจ้าหน้าที่
และสวัสดิการ แผนกประชาสัมพันธ์ แผนกห้องสมุด และแผนกโรงพิมพ์

๒) กองบัญชีและการเงิน มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำงบ
ประมาณและควบคุมการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ควบคุมการรับและจ่ายเงิน เก็บรักษาเงิน
และตั๋วเงิน จัดวางระบบบัญชี จัดทำบัญชีประเภทต่าง ๆ ตรวจสอบและรักษาเอกสาร
เอกสารจำหน่ายยาและเวชภัณฑ์ จัดทำรายงานกิจการประจำเดือน งบดุลย์ ควบคุม
บัญชีทรัพย์สินขององค์การ บัญชีลูกหนี้-เจ้าหนี้ รวมทั้งการเร่งรัดติดตามทวงหนี้และ
ทรัพย์สินขององค์การ จัดหา เก็บรักษา แจกจ่ายครุภัณฑ์ต่าง ๆ

๓) กองจัดซื้อ มีหน้าที่ในการจัดหาวัสดุคิยสำหรับใช้ผลิตยาและ
เวชภัณฑ์ โดยจัดซื้อจากทั้งในประเทศและนอกประเทศ

๔) กองการจำหน่าย มีหน้าที่ดำเนินการ เกี่ยวกับการจัดจำหน่าย
ยาและเวชภัณฑ์ขององค์การ ดำเนินการส่งเสริม การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ขององค์การ
วางแผนโฆษณา การจำหน่ายยาและเวชภัณฑ์ พิจารณาเสนอขายผลิตภัณฑ์ให้แก่หน่วย
ราชการ ร้านค้าเอกชน จัดสร้างองยาและเก็บรักษายาและเวชภัณฑ์ จำหน่ายปลีกให้แก่

ถูกค้าและเอहनทั่วไป ติดต่อบริษัทงานกับร้านค้า รับใบสั่งสินค้า พิจารณาราคาขาย
ควบคุมการจัดส่งผลิตภัณฑ์ขององค์กร ไปให้ผู้ซื้อ ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการตลาด
และติดตามผลการจำหน่าย พิจารณาขอเสนอและอุปสรรคในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์
เป็นต้น

๕) กองช่าง มีหน้าที่ในการบำรุงรักษา ซ่อมสร้างและติดตั้งเครื่อง
ไฟฟ้า เครื่องกล เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิต เครื่องมือผลิต เครื่องมือวิทยาศาสตร์
การประปาและการควบคุมยานพาหนะ

๖) ฝ่ายผลิต มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดสรรของวัตถุดิบและ
อุปกรณ์การบรรจุ ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ซิววัตถุ เคมีภัณฑ์ เวชภัณฑ์ เก็บรักษา-จำหน่าย
สำเร็จรูป และสินค้าอื่น ๆ เพื่อการจำหน่าย แบ่งส่วนงานออกเป็น ๕ กอง คือ

๑) งานธุรการฝ่ายผลิต มีหน้าที่ปฏิบัติงานธุรการ ของฝ่ายผลิต
ออกใบสั่งผลิต รวบรวมใบสั่งผลิต รวบรวมผลการผลิตของแต่ละแผนก รายงานการผลิต
ประจำวันของแต่ละแผนกต่าง ๆ รวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการผลิตของแต่ละแผนก เพื่อ
นำเสนอผู้บังคับบัญชา ตลอดจนดูแลเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแต่งตัวปฏิบัติ
งานของพนักงาน เป็นต้น

๒) กองเภสัชกรรม มีหน้าที่ดำเนินการผลิตยาประเภทต่าง ๆ
ทั้งยาเม็ด ยาน้ำ ยาฉีด และยาตำราหหลวง รวมทั้งการบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
เพื่อส่งให้กองคลังเวชภัณฑ์ ศึกษาค้นคว้าและทดลองผลิตยา พิจารณาปรับปรุงกรรมวิธี
ในการผลิต

"ข่าวสาร," สายสัมพันธ์ จุลสารภายในของสโมสรองค์กร เภสัชกรรม
(สิงหาคม ๒๕๒๐) : ๑.

๓) กองเคมี มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการผลิตสารเคมี วัตถุเคมีที่ใช้ในการผลิตทางเภสัชกรรม และใช้ในทางการแพทย์ ทำการทดลองและวิจัยเพื่อผลิตสารเคมีใหม่ ทำการทดลอง วิจัย และพัฒนากระบวนการในการผลิต โดยมุ่งหมายที่จะนำทรัพยากรที่มีในประเทศ เช่น แร่ธาตุ สมุนไพร มาใช้ในการผลิต

๔) กองชีววัตถุ มีหน้าที่ผลิตยาประเภทชีววัตถุ (วัคซีน-ที่ออกฤทธิ์-เสริม) รวมทั้งการศึกษาคุณค่า และทดสอบกรรมวิธีในการผลิต และการปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการผลิตให้เป็นไปตามที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ พิจารณาคำเนินการจักษุอุปกรณ์และสิ่งจำเป็นในการศึกษาและการผลิตชีววัตถุ

๕) กองคลังเวชภัณฑ์ มีหน้าที่ควบคุมการเก็บรักษาและจ่ายวัตถุเคมีที่ใช้ในการผลิต และอุปกรณ์การบรรจุยา รวมทั้งการจักษุสำรองไว้ให้พอเพียง ควบคุมการเก็บรักษา การเบิกจ่ายยาและเวชภัณฑ์ที่องค์การผลิตได้ และยาสำเร็จรูปต่างๆ ที่องค์การซื้อมาเพื่อจำหน่าย รวมทั้งการประสานงานกับกองอื่น เพื่อจักษุสำรองยาและเวชภัณฑ์ไว้ในปริมาณที่พอเพียงแก่ความต้องการของตลาด

๖) กองพัฒนาและวิจัย มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนาและวิจัยผลิตภัณฑ์ใหม่ขององค์การเภสัชกรรม ทำการวิจัย ทดลอง ค้นคว้า เพื่อหาสูตรยาที่ผลิตใหม่ ปรับปรุงแก้ไขสูตรและวิธีการผลิตยาที่ผลิตอยู่เคมีให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ศึกษาและทดลองกรรมวิธีการผลิตยาใหม่ต้นทุนต่ำ เพื่อจำหน่ายในราคาถูกและรักษาคุณภาพของยาให้ได้มาตรฐาน

๗) กองควบคุมคุณภาพ มีหน้าที่รับผิดชอบในการวิเคราะห์ยาสำเร็จรูป และผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและถูกต้องตามมาตรฐานการผลิต วิเคราะห์วัตถุเคมีที่ใช้ในการผลิต วิเคราะห์อุปกรณ์การบรรจุยาในระหว่างกรรมวิธีการผลิต และควบคุมการบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์ขององค์การ ตลอดจนควบคุมมาตรฐานอุปกรณ์ต่างๆ

๘) สถานพยาบาล มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตรวจรักษาพยาบาลปฏิบัติงานในองค์การ

ฉ. สำนักผู้อำนวยการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

๑. งานเลขานุการ ทำหน้าที่รับบันทึกหนังสือ จดหมาย เรื่องต่าง ๆ ที่เสนอเข้ามาถึงผู้อำนวยการ สอดตามโต้ตอบจดหมายหรือเอกสารที่คัดกับหน่วยงานอื่น เตรียมเอกสาร การประชุม รวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานเสนอผู้บังคับบัญชา เพื่อพิจารณาแก้ไข เป็นต้น

๒. งานแผนงานและสถิติ มีหน้าที่เก็บข้อมูลและสถิติการผลิต การจำหน่าย รวมทั้งบริการอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการวิจัยและประเมินผล พิจารณาวางแผนผลิตยาและเวชภัณฑ์ประจำเดือน พิจารณาเลิกผลิตยาและเวชภัณฑ์ที่หมดความนิยมผลิตยาเพิ่มขึ้นใหม่ รวมทั้งปริมาณยาที่จำเป็นต้องผลิตไว้สำรอง ตลอดจนจัดหาวัดคุณภาพและอุปกรณ์การบรรจุต่าง ๆ

๓. งานนิติการ มีหน้าที่ติดต่อประสานงานร่วมกับพนักงานอัยการ ในการดำเนินคดีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับองค์การ เป็นตัวแทนขององค์การ เมื่อมีปัญหาทางกฎหมาย ตลอดจนปฏิบัติงานในด้านการพิจารณาและปรับปรุงคำสั่ง ระเบียบข้อบังคับขององค์การฯ ให้เหมาะสมกับสมัยและเก็บรวบรวมคำสั่งเหล่านี้ไว้

๔. งานตรวจสอบภายใน มีหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้กิจการดำเนินไปโดยเรียบร้อยตามนโยบาย ความแผนงานระเบียบข้อบังคับและคำสั่ง นอกจากนั้นยังพิจารณาแก้ไขอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และให้คำแนะนำแก่หน่วยงานต่าง ๆ

สรุป

องค์การเภสัชกรรม เป็นองค์การรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงสาธารณสุข มีการบริหารงานเป็นแบบคณะกรรมการ เรียกว่า "คณะกรรมการองค์การเภสัชกรรม" ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางนโยบาย โดยมีผู้อำนวยการ องค์การเภสัชกรรม เป็นผู้รับผิดชอบบริหารงานประจำให้เป็นไปตามนโยบายที่คณะกรรมการได้วางไว้

สำหรับกระทรวงสาธารณสุขนั้นผู้บริหารงานประจำ คือ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการของคณะกรรมการองค์การเภสัชกรรม กิจการรัฐวิสาหกิจของหน่วยงานทั้งสอง จึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบ้างในบางส่วน คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในส่วนที่แตกต่างกันนั้น พอจะแยกออกได้ดังนี้

๑. องค์การเภสัชกรรมถูกควบคุมโดยคณะกรรมการองค์การ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรี ประกอบไปด้วยข้าราชการจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นประธานกรรมการ รองปลัดกระทรวง อธิบดีกรมการแพทย์ อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ อธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ อธิบดีกรมอนามัย ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนสำนักงบประมาณ และผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการ ทั้งนี้ ผู้อำนวยการองค์การเภสัชกรรม จึงไม่อาจปฏิบัติงานใด ๆ ได้โดยพลการ จำเป็นจะต้องได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการขององค์การ เสียก่อน เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการองค์การแล้ว ก็ดำเนินงานได้ เว้นแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องให้ต้องเสนอคณะรัฐมนตรี ก็ให้นำเสนอรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบก่อน เมื่อรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว จึงนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป ส่วนกระทรวงสาธารณสุขการดำเนินงานต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล

๒. การจัดตั้งองค์การรัฐวิสาหกิจนั้น ก็เพราะต้องการให้มีหน่วยงานที่มีรูปองค์การ และการบริหารงานแตกต่างไปจากหน่วยราชการ เพื่อให้มีความเป็นอิสระ และคล่องตัวพอสมควรในการดำเนินธุรกิจ องค์การเภสัชกรรมจึงถูกตั้งขึ้นเพื่อที่ดำเนินการผลิตยาและจำหน่ายยาให้แก่หน่วยราชการ หน่วยงานต่าง ๆ หรือประชาชน ในราคาถูก ส่วนกระทรวงสาธารณสุขถูกตั้งขึ้นเพื่อให้บริการทางทันตสุขภาพและอนามัยแก่ประชาชน

๓. หน่วยการบริหารงานบุคคล หน่วยงานที่ทำหน้าที่โดยตรงในการบริหารงานบุคคลขององค์การเภสัชกรรม คือ แผนกการเจ้าหน้าที่และสวัสดิการ ทำหน้าที่

รับผิดชอบตั้งแต่การสรรหาจนถึงการออกจากงาน ส่วนกระทรวงสาธารณสุขนั้น เป็นส่วนราชการขนาดใหญ่ มีข้าราชการทั้งหมดประมาณ ๒ หมื่นคนเศษ การบริหารงานบุคคลมีอัตรากำลังหมายให้กรมใดกรมหนึ่งรับผิดชอบ จึงมีหน่วยงานตั้งกล่าวอยู่ในทุกกรมหรือสำนักงานในสังกัด เว้นแต่สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี ซึ่งอาศัยกองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานปลัดกระทรวงเป็นผู้ดำเนินการ คำนึงให้ บางหน่วยก็มีฐานะเป็นกอง บางหน่วยก็มีฐานะเป็นงาน ดังนี้

- ๓.๑ กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
- ๓.๒ กองการเจ้าหน้าที่ กรมการแพทย์
- ๓.๓ กองการเจ้าหน้าที่ กรมอนามัย
- ๓.๔ กองการเจ้าหน้าที่ กรมควบคุมโรคติดต่อ
- ๓.๕ งานการเจ้าหน้าที่และงานสารบรรณ สำนักงานเลขาธิการกรม
กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
- ๓.๖ ฝ่ายการเจ้าหน้าที่ งานธุรการ สำนักงานเลขาธิการกรม
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

จะเห็นว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในด้านการบริหารงานบุคคลของกระทรวงสาธารณสุข มีฐานะเป็นกองรับผิดชอบโดยตรง ๔ กอง ส่วนอีก ๒ หน่วย เนื่องจากมีจำนวนข้าราชการที่อยู่ในความรับผิดชอบน้อย (ประมาณ ๑,๐๐๐ คน และ ๓๐๐ คน ตามลำดับ) จึงมีฐานะเป็นงานหรือฝ่าย อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเลขาธิการ กรมอื่นที่

๔. วิธีการสรรหาบุคคลเข้าปฏิบัติงาน องค์การเภสัชกรรม มีแผนการเจ้าหน้าที่และสวัสดิการ รับผิดชอบโดยตรงไม่ต้องผ่านองค์การหรือหน่วยงานอื่นใดอีก กระทรวงสาธารณสุขมีการสรรหาซึ่งพอจะแยกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะหนึ่งหน่วยการเจ้าหน้าที่ของแต่ละกรมที่สังกัดกระทรวง เป็นผู้ดำเนินการเองสำหรับสายงานวิชาชีพ เช่น ตำแหน่งนายแพทย์ พยาบาล เป็นต้น ส่วนตำแหน่งทั่ว ๆ ไป นั้น

สำนักงาน ก.พ. ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางในการบริหารงานบุคคลเป็นผู้ดำเนินการ
นี้เป็นอีกลักษณะหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้องค์การ เกสซ์กรรมจะมีการจัดองค์การที่แตกต่างจาก
กระทรวงสาธารณสุข แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ เมื่อหน่วยกรเจ้าหน้าที่ดำเนินการสรรหา
บุคคลเข้ามาแล้วก็ต้องมอบหมายให้ผู้ที่ได้รับการเลือกสรรนั้น ปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบ
งานในตำแหน่งที่บรรจุต่อไป หลังจากมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แล้ว ก็ต้อง
ดำเนินการปรับปรุงและส่งเสริมสมรรถภาพของบุคคลดังกล่าวให้ดียิ่งขึ้น โดยการ
แนะนำและจูงใจให้ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับขวัญและ
กำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน อันจะเป็นผลให้การบริหารงานสามารถบรรลุเป้าหมาย
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์การ เกสซ์กรรมและกระทรวงสาธารณสุข ต่างก็เล็งเห็นถึงความสำคัญ
ดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ในการบริหารงานบุคคล โดยการวาง
ระเบียบไว้เพื่อให้เป็นหลักในการดำเนินงานอย่างแน่ชัด ตลอดจนการเสริมสร้างสิ่ง
จูงใจต่าง ๆ ทั้งในด้านการตอบแทนและสวัสดิการ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความมั่นคง
ในการทำงาน และอยู่กับองค์การ เป็นเวลานาน ๆ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะ
อธิบายรายละเอียดในบทต่อไป.